

BIẾN ĐỔI VĂN HÓA VẬT CHẤT CỦA NGƯỜI Ê-ĐÊ Ở BUÔN LÊ DIÊM, THỊ TRẤN HAI RIÊNG, HUYỆN SÔNG HÌNH, TỈNH PHÚ YÊN

Võ Xuân Hậu*

Trường Cao đẳng Công thương miền trung

Tóm tắt

Do hoàn cảnh khách quan và chủ quan của quá trình đổi mới, văn hoá vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm đã có nhiều thay đổi. Biến đổi văn hoá vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm diễn ra trên tất cả các phương diện như ẩm thực, trang phục, nhà ở và phương tiện đi lại. Tùy theo mỗi con người, mỗi thế hệ mà tốc độ, quy mô thay đổi của mỗi phương diện đều khác nhau. Đây là tài liệu tham khảo cho những người có nhu cầu tìm hiểu, phục vụ cho công tác phục dựng văn hoá người Ê-đê để truyền đạt cho các thế hệ.

Từ khóa: *Biến đổi văn hoá, người Ê-đê, văn hoá vật chất*

Abstract

Changes of the material culture of Ede ethnic group in Le Diem village, Hai Rieng town, Song Hinh district, Phu Yen province

Due to the objective and subjective circumstances of the renovation process, the material culture of Ede ethnic people in Le Diem village has been going through tremendous changes. Such material cultural changes are shown in various aspects such as cuisine, clothes, house and means of transport. Depending on each individual and each generation, the speed and scale of such changes in each aspect are different. This is a source of reference for those who are in need of studying, serving the work of restoring Ede culture for preserving it among generations.

Key words: *cultural changes, Ede ethnic people, material culture*

1. Đặt vấn đề

Nằm trên dải đất Nam Trung Bộ, Phú Yên là mảnh đất giàu truyền thống lịch sử cách mạng, đa dạng bản sắc văn hóa các dân tộc. “Ở Phú Yên có gần 31 dân tộc như Ê-đê, Ba Na, Hrê...sinh sống tập trung chủ yếu ở khu vực miền núi phía Tây của tỉnh” [1]. Buôn Lê Diêm thuộc thị trấn Hai Riêng, huyện Sông Hình, tỉnh Phú Yên là một trong những buôn có cộng đồng dân tộc Ê-đê sống khá đông. Những phong tục văn hoá đặc sắc của dân tộc Ê-đê ở đây đang góp phần làm phong phú hơn bản sắc văn hoá trong cộng đồng các dân tộc trên địa bàn huyện Sông Hình. Năm 2016, buôn Lê Diêm đã được Ủy ban Nhân dân tỉnh Phú Yên công nhận là điểm du lịch địa phương. Điều này cho thấy giá trị văn hóa của dân tộc Ê-đê ở Buôn Lê Diêm đã và đang được cộng đồng, chính quyền địa phương, Ủy ban Nhân dân tỉnh rất quan tâm.

Tuy nhiên, dưới tác động của nhiều yếu tố, văn hoá người Ê-đê ở buôn Lê Diêm ít nhiều cũng đã có sự đổi thay. Biến đổi văn hoá của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm diễn ra trên tất cả các phương diện, từ vật chất đến tinh thần và xã hội. Lĩnh vực văn hoá vật chất nhìn từ góc độ nhu cầu bao gồm các phương diện ăn, mặc, ở, đi lại và thường được gọi: văn hoá

* Email: voxuanhautg@gmail.com

ẩm thực, văn hoá trang phục, văn hoá cư trú, văn hoá giao thông.

Như vậy, sau một quá trình tồn tại và phát triển, văn hóa vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm còn lại gì, mất đi những gì, biến đổi theo chiều hướng tích cực hay tiêu cực, tìm hiểu nguyên nhân nào gây ra biến đổi là hết sức cần thiết. Đây sẽ là tư liệu khoa học giúp chính quyền địa phương, cơ quan chức năng, ban ngành của tỉnh hoạch định những chính sách phù hợp để phát triển đời sống văn hoá của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm, huyện Sông Hinh, tỉnh Phú Yên trong tiến trình hiện đại hoá, đô thị hoá. Từ đó, sẽ góp phần phát triển bền vững tỉnh Phú Yên nói riêng và góp phần vào công cuộc xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc nói chung.

2. Hiện trạng biến đổi văn hóa vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm

2.1. Văn hoá ẩm thực

- Nguồn cung cấp lương thực thực phẩm, thành phần bữa ăn

Trong xã hội truyền thống, phần lớn lương thực, thực phẩm người Ê-đê sử dụng đều có xuất xứ từ rừng, rẫy, được sản xuất theo phương thức trồng trọt hoặc theo hình thức trao đổi ngang giá. Ngày nay, phần lớn lương thực, thực phẩm được người Ê-đê sử dụng trong ăn uống là mua, ước tính chiếm tới 60%. Vì trong bối cảnh hiện nay, các sản phẩm hái lượm từ rừng bị giảm sút nghiêm trọng, nhiều loại thực phẩm đã mất dần trong tự nhiên. Người Ê-đê chăn nuôi gia súc, gia cầm như: heo, gà, trâu, bò với mục đích chủ yếu để phục vụ lễ hội, chứ không phải chăn nuôi với mục đích lấy thịt để bán. Từ thực tế đó, việc tìm kiếm các nguồn thực phẩm từ các “chợ di động” hay tại các cửa hàng của người Kinh để thay thế nguồn thiếu hụt là yêu cầu cấp thiết để đảm bảo nhu cầu sống. Mặt khác, do tính chất của hoạt động kinh tế đã có sự thay đổi căn bản, từ “tự cung tự cấp” chuyển dần sang “trao đổi”, những sản phẩm người Ê-đê làm ra đã được thu mua, họ được trả tiền và dùng tiền đó mua các nhu yếu phẩm phục vụ cuộc sống. Sự đa dạng về chủng loại hàng hoá, tiện ích về sử dụng, giá cả hợp lý, dễ mua... đã thu hút lựa chọn người Ê-đê.

Cơ cấu thành phần các loại lương thực, thực phẩm, gia vị trong bữa ăn ngày nay cũng đã có sự thay đổi so với truyền thống. Trước đây, người Ê-đê ăn cơm gạo tẻ độn với các loại lương thực khác như: ngô, khoai, sắn, củ, quả. Ngày nay, đời sống kinh tế được cải thiện, cơm gạo tẻ đã chiếm tỷ lệ tuyệt đối trong cơ cấu bữa ăn, không còn phải độn với các loại lương thực khác. Bên cạnh đó, ngoài gia vị truyền thống là muối, người Ê-đê còn sử dụng phổ biến: đường, sữa, cà phê, chè khô, bột ngọt, nước màu, dầu ăn, hành, tỏi.

- Đồ uống

Bảng 1. So sánh sự biến đổi thức uống của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm

Stt	Thức uống	Trước kia	Hiện nay
1	Nước lọc	- Lấy từ sông suối - Uống trực tiếp nước khai thác từ sông suối	- Lấy từ giếng khoan, nước máy, hoặc nước bình - Uống nước bình, nước đun sôi để nguội, nước giếng, nước máy
2	Rượu cần	- Sử dụng men truyền thống để ủ	- Sử dụng men có sẵn để ủ
3	Các loại thức uống khác	Lá cây rừng	Bia, nước ngọt, trà gói...

Qua bảng 1 cho thấy, nếu trong xã hội truyền thống, nguồn nước người Ê-đê sử dụng trong sinh hoạt hàng ngày chủ yếu lấy từ sông, suối thì “hiện nay ở buôn Lê Diêm đã có nước giếng và nước máy sạch kéo đến tận buôn” [3].

Hiện nay, nước uống giải khát hàng ngày của họ ngoài sử dụng nước lá truyền thống, nước lọc còn có thêm nước lọc đóng chai, nước ngọt, các loại bia, rượu của người Kinh được sử dụng rộng rãi. Các loại đồ uống mới phong phú về chủng loại, ngon, rẻ, dễ mua nên thu hút được người dân Ê-đê sử dụng.

Ngoài ra, rượu cần là một thức uống không thể thiếu trong các buổi họp mặt, lễ hội, tiếp khách... Rượu cần là sự giao hòa, kết tinh của đất trời, để mỗi dịp buôn làng có lễ hội, gia đình có dịp vui, là cầu nối của con người với thần linh. Qua khảo sát ở buôn Lê Diêm, tác giả nhận thấy trước đây, người Ê-đê tự làm men từ các vật liệu có sẵn như gạo, vỏ cây bìm lim, vỏ cây quế, riêng nhưng hiện nay, họ mua men làm sẵn (men công nghiệp) để ủ rượu. Nguyên nhân là do men làm sẵn bán nhiều trên thị trường với giá rẻ, dễ mua, dễ sử dụng. Trong khi, các nguyên liệu làm men truyền thống hiện nay khá hiếm, nhiều gia đình Ê-đê không biết công thức làm men truyền thống do họ không học được từ ông bà, tổ tiên.

2.2. Văn hoá trang phục

- Mặc

Trang phục là thứ dễ biến đổi và quá trình đó ngày nay càng diễn ra mạnh mẽ bởi sự tiện ích của các loại trang phục hiện đại và quan trọng hơn cả là sự thay đổi rõ nét về cách nhìn nhận cái đẹp của người Ê-đê hiện nay, kể cả nam và nữ, nhất là đối với những người trẻ tuổi. Sự thay đổi trong văn hóa trang phục của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm trước hết là sự thay đổi về chất liệu và cách thức sản xuất trang phục truyền thống.

Bảng 2. So sánh chất liệu, cách thức sản xuất, thói quen mặc trang phục theo phương thức truyền thống và hiện tại của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm

STT	Biến đổi trang phục	Truyền thống	Hiện nay
1	Chất liệu	Bông tự nhiên	Sợi, vải tổng hợp từ công nghiệp
2	Cách thức sản xuất	Dệt thủ công	- Mua vải công nghiệp về tự may thủ công hoặc may bằng máy - Mua đồ may sẵn
3	Thói quen mặc	Mặc đồ truyền thống trong ngày thường, lễ hội	- Mặc đồ truyền thống chủ yếu trong các ngày lễ hội - Mặc đồ hiện đại trong ngày thường và đôi khi mặc hiện đại kết hợp truyền thống cả trong ngày lễ hội

Nếu trong xã hội truyền thống, trang phục của người Ê-đê được làm chủ yếu từ bông tự nhiên với cách thức sản xuất chính là dệt thủ công thì ngày nay hầu hết chúng được làm từ sợi, vải công nghiệp với cách thức sản xuất chủ yếu bằng máy (ngoại trừ một số trang phục trong lễ hội thì ngày nay vẫn được may thủ công). Họ không còn trồng bông, xe chỉ, nhuộm vải bằng các loại lá, cây rừng nữa thay vào đó, những người phụ nữ tự dệt váy,

áo, khố, mền đắp,... bằng chỉ, vải mua từ các chợ xung quanh. Ngày nay, phụ nữ ít mặc yên, đàn ông ít mặc khố, họ chỉ mặc khi có lễ hội, họ mua đồ may sẵn và trang phục thường ngày của họ giống trang phục người Kinh¹. Tùy theo độ tuổi, sở thích, điều kiện kinh tế, tính chất công việc mà họ mua và mặc các loại quần áo được dệt công nghiệp may sẵn với nhiều mẫu mã, chất liệu, kích cỡ khác nhau. Sự thay đổi này đã dẫn đến thực trạng những tri thức dân gian về nghề dệt thổ cẩm của họ ngày càng mai một.

Một sự biến đổi khác về văn hoá trang phục của người Ê-đê chính là mức độ sử dụng trang phục truyền thống. Với địa thế buôn Lê Diêm ở gần khu vực thị trấn Hai Riêng, nơi diễn ra sự giao thoa, ảnh hưởng văn hoá người Kinh khá mạnh mẽ nên cách ăn mặc của họ cũng đã hiện đại hơn. Theo khảo sát của tác giả, ngày nay số người không mặc trang phục truyền thống trong ngày thường hoặc trong lao động chiếm tỷ lệ rất cao. Trong ngày thường, trang phục truyền thống được kết hợp với hiện đại chủ yếu được mặc bởi những người cao tuổi trong buôn. Thanh niên không mặc đồ truyền thống, họ ưa chuộng quần jean, áo thun, mặc những trang phục công nghiệp bằng sợi tổng hợp, nilon với nhiều chủng loại hoa văn được bán tràn lan, giống nhau trên thị trường. Nhiều thanh niên Ê-đê không còn đeo trang sức bằng vòng đồng, vòng bạc mà họ đeo đồng hồ hoặc đeo hạt cườm giống như các thanh niên người Kinh. Các loại vải vóc có sẵn và đồ may sẵn như mũ, nón, giày dép, quần áo,... được họ tiếp thu một cách thoải mái, tự nguyện.

Trong những dịp lễ hội người Ê-đê vẫn mặc trang phục truyền thống nhưng chỉ giới hạn ở những người trực tiếp thực hiện nghi lễ cúng. Đối với các thành viên tham dự họ thường mặc trang phục truyền thống kết hợp với hiện đại.

Một trong những nguyên nhân gây ra sự mai một trang phục truyền thống do sự thay đổi về điều kiện kinh tế - xã hội. Khi nền kinh tế hàng hóa phát triển, đồng bào dân tộc có thể tự mua vải ở chợ về cắt may trang phục, vừa rẻ, vừa thuận tiện, không tốn công sức như việc trồng bông, lanh, dâu tằm để dệt vải. Mặt khác, quan niệm về cái đẹp của giới trẻ đã thay đổi, những bộ trang phục truyền thống trở nên gò bó, không thuận tiện trong sinh hoạt, lao động hàng ngày nữa, nên nhu cầu sử dụng giảm dần, có nguy cơ bị lãng quên, mất hẳn trong cuộc sống hiện đại. Thêm vào đó, sự đa dạng về chủng loại, màu sắc, kỹ thuật dệt vải phát triển cao đã cho ra đời những loại trang phục may sẵn đẹp gồm quần áo, mũ, khăn, dây thắt lưng...

- Trang sức

Hiện nay, điều kiện kinh tế xã hội phát triển, quá trình giao lưu với dân tộc Kinh ở khu vực ngày càng mở rộng, từ đó, quan niệm về cái đẹp của người Ê-đê có nhiều thay đổi. Trang sức truyền thống chỉ còn thấy ở một số người già. Những người trẻ tuổi thích sử dụng nhiều loại đồ trang sức như vòng đeo tay, khuyên tai, dây chuyền... bằng kim loại như vàng, bạc, đá quý... theo cách chế tác của người Kinh bán. Giới trẻ người Ê-đê ở đây dễ dàng thích ứng, đón nhận xu hướng mới này, tốc độ xây ra ở giới trẻ nhanh hơn nhiều so với người lớn tuổi.

2.3. Nhà ở

Theo truyền thống, người Ê-đê làm nhà bền vững, họ ít khi làm nhà mới thay cho

¹ Tư liệu phỏng vấn Kpã H'Bin, người dân buôn Lê Diêm, tháng 5 năm 2017

nhà cũ, nếu gia đình có thêm người thì họ sẽ nối phần sau nhà cho dài thêm. Vì thế, nên nhà truyền thống của người Ê-đê có tên gọi là nhà sàn dài (gọi ngắn gọn là nhà dài). Nhà sàn dài là nơi tổ chức sinh hoạt trong cuộc sống của người Ê-đê, ăn, ở, ngủ, nơi tổ chức cúng bái tổ tiên, thần linh phù hộ². Có thể nói, nhà sàn dài chứng minh trình độ phát triển về nghệ thuật kiến trúc, điêu khắc của tộc người này, là biểu tượng tiêu biểu nhất cho tổ chức công xã thị tộc theo chế độ mẫu hệ của người Ê-đê. Thành phần gia đình trong một nhà dài gồm những người trong một gia đình, những cặp vợ chồng, trong đó vợ con đều cùng một dòng họ phía mẹ và những người đàn ông đến làm rể.

- Kết cấu nhà sàn dài truyền thống

Như vậy, khi nói đến giá trị văn hoá vật thể của người Ê-đê, chúng ta không thể không nói đến điểm đặc biệt trong kiến trúc của những ngôi nhà dài truyền thống. Nhà dài với những giá trị, sắc thái mang đậm ý nghĩa nhân văn của văn hóa truyền thống là niềm tự hào của dân tộc Ê-đê.

Tuy nhiên, kiến trúc nhà ở hiện nay của tộc người này đã có nhiều thay đổi. Trong đó, thay đổi đầu tiên là sự mất dần hình ảnh các ngôi nhà sàn dài truyền thống, thay vào đó là các ngôi nhà cấp 4 theo lối kiến trúc của người Kinh. Bảng 3 cho thấy số liệu về các kiểu kiến trúc nhà ở đang được sử dụng của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm.

Bảng 3. Thống kê về thực trạng kiến trúc nhà ở của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm

STT	Kiểu nhà	Số lượng
1	Nhà sàn dài truyền thống	4
2	Nhà xây hiện đại	49
3	Kết hợp nhà sàn dài truyền thống và nhà xây hiện đại	135

Theo số liệu bảng 3, người Ê-đê ở buôn Lê Diêm có nhà sàn dài truyền thống là 2,1%, nhà xây hiện đại là 26,1%, kết hợp nhà sàn dài truyền thống và nhà xây hiện đại là 71,8%. Điều đó cho thấy hiện nay, số người Ê-đê ở buôn Lê Diêm có nhà sàn dài truyền thống rất thấp, kiểu nhà kết hợp nhà sàn dài truyền thống và nhà xây hiện đại chiếm tỷ lệ cao. Nguyên nhân sự thay đổi này là do quá trình đô thị hóa và giao lưu văn hóa với người Kinh diễn ra mạnh (buôn Lê Diêm – thuộc thị trấn Hai Riêng); vật liệu xây dựng nhà dài truyền thống (chủ yếu là gỗ) khan hiếm, giá cao, trong khi các vật liệu hiện đại có độ bền cao, giá hợp lí được bán rộng rãi; người Ê-đê cho con cái họ ra ở riêng mà không xây nối tiếp ngôi nhà như trước kia.

- Vật liệu xây dựng và phương thức xây dựng

Bảng 4. So sánh lựa chọn vật liệu xây và phương thức xây nhà của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm ở thời điểm trước kia và hiện nay

STT	Sự thay đổi	Trước kia	Hiện nay
1	Vật liệu xây dựng	Tranh, tre, nứa, Gỗ, mây...	Gỗ, xi măng, gạch, tôn, đinh...
2	Phương pháp xây	Thủ công	Thủ công kết hợp máy

² Tư liệu phỏng vấn Ma Quỳnh, già làng buôn Lê Diêm, tháng 4 năm 2017

			móc
--	--	--	-----

Trước đây, các vật liệu được chọn lựa để xây dựng nhà sàn dài truyền thống là tranh, tre, nứa, gỗ... Các đà ngang, đòn dông luôn luôn bám nguyên tắc được đeo hoàn toàn bằng tay, từ những cây gỗ nguyên vẹn dài có thể tới trên chục mét. Ngày nay, trên thị trường xuất hiện các loại vật liệu xây dựng mới như xi măng, gạch, sắt thép, ngói, tôn,... Các cột, trụ trong nhà, đà ngang, đòn dông... được cố kết bằng đinh. Xu hướng sử dụng các loại vật liệu mới và ngày càng nhiều hơn vì loại vật liệu này có độ bền tương đối cao. Hơn nữa, các loại vật liệu truyền thống như tranh, tre, nứa, gỗ... ngày càng khan hiếm bởi phần lớn diện tích rừng ở địa bàn chủ yếu được sử dụng để sản xuất cây lương thực, trồng cây công nghiệp và hơn nữa chính sách quản lí, bảo vệ rừng được huyện triển khai hết sức nghiêm ngặt³

Ngoài ra, nếu trước đây việc xây dựng nhà sàn dài truyền thống người Ê-đê hoàn toàn theo hình thức thủ công, tự tay họ làm nên ngôi nhà của mình, phải tốn rất nhiều thời gian, công sức và có khi cả sự góp sức từ cộng đồng xung quanh (có gia đình mất 1-2 năm hoàn thành) thì ngày nay họ đã biết sử dụng các dụng cụ, máy móc để xây dựng hoặc có khi thuê thợ người Kinh. Nguyên nhân của sự thay đổi này là do sự thay đổi về cấu trúc nhà từ nhà sàn sang nhà xây, nhà trệt đòi hỏi phải có độ chính xác cao nhưng ở buôn Lê Diêm thì không có nhiều người Ê-đê được đào tạo hoặc trải nghiệm thực tiễn nên họ phải nhờ đến người Kinh. Việc này cũng sẽ tiết kiệm được rất nhiều thời gian xây nhà.

2.4. Phương tiện giao thông

Trước đây, đi lại của người Ê-đê phụ thuộc chủ yếu vào đôi chân khoẻ mạnh, họ di chuyển rất giỏi khi lên rẫy, di chuyển trên địa hình rừng núi, đèo dốc. Ngày nay, sự phát triển thuận lợi của cơ sở hạ tầng giao thông ở buôn Lê Diêm đã làm thay đổi dần phương tiện giao thông được sử dụng trong buôn. Nhiều hộ gia đình sử dụng xe gắn máy. Ngoài ra, sự kết nối thông suốt các tuyến đường cũng đã xuất hiện nhiều dịch vụ vận tải hàng hóa và hành khách. Hầu hết các phương tiện tham gia kinh doanh vận tải đều được đầu tư mới, cơ bản đáp ứng nhu cầu vận chuyển hàng hóa và đi lại của nhân dân... góp phần tạo điều kiện thuận lợi để người Ê-đê đi học, chữa bệnh, làm ăn, du khách đến tham quan tại buôn.

Mặc dù, phương tiện giao thông của người Ê-đê đã có sự thay đổi nhưng không phải thay đổi hoàn toàn. Sự thay đổi này diễn ra chậm so với sự thay đổi trên các phương diện khác, chiếc gùi vẫn được sử dụng trong đời sống của người Ê-đê. Nguyên nhân là vì tập quán sản xuất, nguồn kiếm sống của người dân một phần vẫn còn phụ thuộc vào núi rừng. Khi đi vào rừng, chiếc gùi vẫn sẽ tiện lợi hơn cho người Ê-đê.

3. Nguyên nhân gây biến đổi văn hoá vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm

Đầu tiên, các chính sách phát triển kinh tế - xã hội là một trong những nguyên nhân gây biến đổi văn hoá người Ê-đê. Trong những năm qua, các cấp chính quyền từ trung ương đến địa phương đã rất quan tâm đến đời sống cộng đồng, từng bước cải thiện tình hình đói nghèo, đẩy lùi lạc hậu thông qua các công tác quản lý xã hội, phát triển kinh tế, định hướng cho người dân thay đổi các hoạt động kinh tế, nâng cấp cơ sở hạ tầng trong buôn.

³ Tư liệu phỏng vấn Trần Trung Dũng, Phó Trưởng phòng Văn hóa – Thông tin huyện Sông Hinh, tháng 4 năm 2017

Tiếp đến, sự phát triển của thông tin, công nghệ, tiện nghi và lối sống nặng về vật chất... cũng là một trong những yếu tố góp phần làm thay đổi văn hoá vật chất của người Ê-đê. Trong đời sống của mình, người Ê-đê tiếp nhận các giá trị văn hoá mới, cải biến một số nét văn hoá truyền thống không còn phù hợp, phục vụ tốt hơn nhu cầu tinh thần của người dân, giúp họ dường như xích lại gần hơn với tộc người khác. Mặt khác, quá trình này ít nhiều cũng sẽ tạo nên sự xung đột trong đời sống, cách nghĩ, tư duy của họ. Lúc này, nhiều người sẽ lấy những chuẩn mực về tiện nghi của cuộc sống hiện đại để làm định hướng phấn đấu (tiện nghi, trang phục hiện đại), điều này sẽ ảnh hưởng đến tâm lý người dân, phá vỡ một cách nhanh chóng tính cố kết cộng đồng vốn tồn tại vững chắc lâu đời trong tộc của người Ê-đê. Ví dụ như họ ít tham gia sinh hoạt truyền thống tại nhà sàn dài truyền thống, gia đình nào xem ti vi nhà nấy...

Một nguyên nhân khác gây ra sự biến đổi văn hoá ở đây là do sự tăng cường giao lưu với văn hoá người Kinh. Nằm trong tọa độ của một đô thị phát triển ngay tại trung tâm thị trấn Hai Riêng, do đó người Ê-đê ở buôn Lê Diêm có điều kiện tiếp thu cả những điều tốt và chưa tốt nhanh hơn các cộng đồng khác trên địa bàn huyện. Trong tiến trình đó, người Ê-đê ngày càng lược bỏ dần những yếu tố mang tính bảo thủ, cổ hủ, lạc hậu trong văn hóa và bổ sung các yếu tố mới làm hiện đại, phong phú thêm nền văn hóa của dân tộc mình. Mặt khác, ưu thế đó cũng đã trở thành thách thức bởi họ phải tiếp nhận cả những yếu tố xã hội hiện đại một cách nhanh chóng và đây là một trong nhiều yếu tố dẫn tới sự biến đổi văn hoá người Ê-đê. Cụ thể, như sự tiếp nhận cách ăn mặc của người Kinh vì tiện lợi, rẻ tiền, dễ sử dụng; xây nhà bằng bê tông cốt sắt... Sự giao lưu tiếp biến này diễn ra theo quy luật tất yếu của quá trình phát triển nhưng lại là nguy cơ làm mất đi bản sắc văn hóa của dân tộc mình.

4. Kết luận và đề xuất một số giải pháp phát huy giá trị văn hóa vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm.

4.1. Kết luận

Người Ê-đê ở buôn Lê Diêm là một cộng đồng có bề dày lịch sử và có nhiều giá trị văn hoá truyền thống đặc sắc. Trong nội dung bài viết này, tác giả tập trung nghiên cứu về biến đổi văn hóa vật chất trên các phương diện: văn hóa ẩm thực, văn hóa trang phục, nhà ở, phương tiện giao thông

Theo kết quả nghiên cứu của tác giả, văn hóa vật chất của người Ê-đê ở buôn Lê Diêm có những biến đổi như sau:

- Văn hóa ẩm thực: nguồn gốc các loại lương thực, thực phẩm chủ yếu là mua; thành phần, cơ cấu bữa ăn của người Ê-đê đã từng bước được cải thiện cả về chất và lượng.
- Văn hóa trang phục: chất liệu làm trang phục là sợi, vải công nghiệp với cách thức sản xuất chủ yếu bằng máy, quan niệm về cái đẹp thay đổi
- Về nhà ở: nhà ở hiện nay chủ yếu là nhà cấp 4, nhà lầu theo lối kiến trúc hiện đại, vật liệu xây dựng chủ yếu vật liệu là xi măng, sắt, thép, gạch, ngói, tôn..., về phương thức xây dựng nhà bằng máy móc, dụng cụ hiện đại
- Về phương tiện giao thông: ngày nay, người Ê-đê đi lại bằng xe máy; vận chuyển hàng hóa bằng xe tự chế, xe công nông, xe tải...

4.2. Đề xuất một số giải pháp

Địa phương, nên tổ chức các cuộc tọa đàm, hội thảo, hội nghị chuyên đề nhằm lấy ý

kiến của các chuyên gia, nghệ nhân, già làng để xây dựng cơ sở dữ liệu khoa học sử dụng cho việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của các người Ê-đê tại buôn nói riêng và cả huyện Sông Hinh nói chung

Lập kế hoạch và kêu gọi đầu tư các dự án về du lịch cộng đồng nhằm bảo tồn các giá trị văn hóa vật chất ở buôn Lê Diêm

Xây dựng các chính sách đãi ngộ phù hợp đối với các nghệ nhân, già làng, những người đang lưu giữ những giá trị văn hóa vật chất của người Ê-đê, Đồng thời, cần có những chính sách khuyến khích trao truyền hiểu biết cho con cháu□

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Ban Thường vụ Huyện Ủy Sông Hinh (2010), *Kỷ yếu 25 năm thành lập huyện Sông Hinh (25/02/1985 – 25/02/2010)*, Sở Thông tin và Truyền thông tỉnh Phú Yên.
- [2] Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Sông Hinh (2016), *Báo cáo sơ kết hai năm xây dựng buôn văn hóa, du lịch buôn Lê Diêm- Thị trấn Hai Riêng (2014-2015) và triển khai kế hoạch nhiệm vụ giai đoạn 2016-2020*, Phú Yên
- [3] Ủy ban Nhân dân Huyện Sông Hinh (2016), *Báo cáo Tình hình thực hiện kế hoạch kinh tế - xã hội quốc phòng - an ninh năm 2016 và nhiệm vụ kế hoạch năm 2017*, Phú Yên

(Ngày nhận bài: 17/04/2018; ngày phản biện: 27/04/2018; ngày nhận đăng: 01/10/2018)